

ВІДГУК

доктора економічних наук, професора, завідувача кафедри публічного управління та адміністрування

Національного університету «Одеська політехніка»

БАЛАНА Олександра Сергійовича

на дисертаційну роботу Климентової Марії Віталіївни «Вдосконалення методів ціноутворення на інноваційну та науково-технічну продукцію підприємств і університетів», представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

Важливість та актуальність теми дисертації Климентової М.В. зумовлена сучасними проблемами розвитку інноваційної економіки України та необхідністю підвищення ефективності комерціалізації результатів науково-технічної діяльності. В умовах трансформації національної економіки, посилення глобальної конкуренції та зростання ролі інноваційних технологій особливого значення набувають питання обґрунтованого формування цін на інноваційну та науково-технічну продукцію як ключового інструменту забезпечення її ринкової конкурентоспроможності. Сучасна практика свідчить, що існуючі підходи до ціноутворення здебільшого не враховують специфіку інноваційної продукції, зокрема її високий рівень невизначеності, унікальності, інтелектуальної складової, значні ризики на стадіях розроблення та впровадження, а також складність оцінювання економічного ефекту від її використання. Це зумовлює необхідність удосконалення методичних засад ціноутворення, які б забезпечували баланс між інтересами виробників, інвесторів і споживачів інновацій.

Особливої актуальності дослідження набуває в контексті активізації інноваційної діяльності промислових підприємств та підвищення ролі університетів і наукових установ як центрів генерації знань та технологій. Недостатня розвиненість економічних механізмів оцінювання та ціноутворення результатів НДДКР стримує ефективне використання наукового потенціалу, ускладнює залучення інвестицій і знижує рівень взаємодії між наукою та бізнесом. Тому представлена дисертаційна робота має важливе значення для підвищення ефективності інноваційної діяльності, забезпечення сталого розвитку підприємств та посилення інтеграції науки і виробництва, що і визначає її беззаперечну актуальність.

2. Зв'язок теми дисертаційної роботи з науковими планами, програмами, дослідженнями. Тема дисертаційної роботи Климентової М.В. безпосередньо пов'язана з науковими планами та дослідженнями Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», зокрема кафедри економіки бізнесу і міжнародних економічних відносин, де виконано дане дослідження. Дисертація виконана в межах науково-дослідної тематики кафедри, спрямованої на розвиток теоретико-методичних засад підвищення ефективності функціонування підприємств, удосконалення економічних механізмів управління інноваційною діяльністю та забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в умовах трансформації економіки.

Наукові результати дисертації відповідають пріоритетним напрямкам розвитку науки і техніки України, зокрема у сфері інноваційного розвитку економіки, комерціалізації результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, а також вдосконалення економічних інструментів регулювання інноваційної діяльності. Робота узгоджується з державними та регіональними програмами підтримки інновацій, розвитку промисловості та інтеграції науки, освіти і бізнесу.

Одержані у дисертації наукові положення, методичні підходи та практичні рекомендації є складовою частиною комплексних досліджень, що виконуються в університеті та спрямовані на формування ефективних механізмів оцінювання та управління результатами інноваційної та науково-технічної діяльності. Зокрема, результати роботи використовуються в процесі виконання науково-дослідних робіт, пов'язаних із розробкою сучасних моделей ціноутворення, оцінювання інтелектуального продукту та формування конкурентних стратегій підприємств.

Практичне впровадження результатів дисертації в діяльність державних органів, промислових підприємств і закладів вищої освіти підтверджує їх відповідність актуальним науковим і прикладним завданням, які вирішуються в межах галузевих і міжгалузевих програм розвитку економіки, науки та інноваційної діяльності. Дисертаційна робота має тісний і логічний зв'язок із науковими планами, програмами та дослідженнями як на рівні закладу вищої освіти, так і на загальнодержавному рівні, що підтверджує її наукову та практичну спрямованість.

3. Структура і зміст основних положень дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Климентової М.В. має логічну структуру, що відповідає меті та завданням дослідження і забезпечує послідовне розкриття

обраної наукової проблематики. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі (с.4-12) обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про апробацію й впровадження результатів роботи.

У першому розділі (с.13-70) досліджено теоретико-методологічні засади ціноутворення на інноваційну та науково-технічну продукцію. Уточнено економічну сутність категорії «ціна» та запропоновано авторське трактування поняття ціни науково-технічної продукції (с.20-26). Розкрито функції та принципи ціноутворення, здійснено аналіз основних етапів формування цін у ринковій економіці. Значну увагу приділено дослідженню сучасного стану та тенденцій розвитку інноваційної діяльності в Україні (с. 27-30). Проведено системний аналіз існуючих методів ціноутворення, що дало змогу обґрунтувати доцільність використання мінімаксного підходу як перспективного напрямку удосконалення цінових механізмів (с. 50-61).

У другому розділі (с. 71-125) розроблено та обґрунтовано методичні підходи до вдосконалення ціноутворення на науково-технічну продукцію промислових підприємств. Запропоновано комплексний механізм формування ціни на інноваційну продукцію на засадах мінімаксу, який передбачає визначення нижньої (витратної) та верхньої (ефектної) меж ціни з урахуванням ринкових умов (с. 66-90). Розроблено поетапний алгоритм формування та управління цінами на різних стадіях життєвого циклу інновації, обґрунтовано методичні рекомендації щодо визначення мінімальної та максимальної меж ціни (с. 93-120). Доведено, що запропонований підхід забезпечує баланс між економічними інтересами виробника і споживача, сприяє підвищенню ефективності інноваційної діяльності та зниженню ризиків.

У третьому розділі (с. 126-181) узагальнено та поглиблено методичні підходи до ціноутворення на науково-технічну продукцію університетів і наукових установ. Визначено специфіку наукової продукції як об'єкта економічної оцінки, систематизовано фактори, що впливають на формування її ціни. Розроблено принципи та критерії оцінювання ефективності науково-дослідних робіт, зокрема для бюджетного фінансування (с. 126-135). Запропоновано моделі встановлення цін для різних видів НДР, включаючи структурно-елементний підхід до ціноутворення госпдоговірних робіт (с. 157-170). Наведено результати апробації запропонованих рекомендацій у діяльності

університетів та підприємств, що підтверджує їх практичну значущість (с. 213-217).

У висновках (с. 182-185) узагальнено основні результати дослідження, сформульовано наукові та практичні положення, що відображають досягнення поставленої мети та вирішення визначених завдань.

В цілому структура дисертації є логічною, послідовною та забезпечує повне розкриття теми дослідження, а зміст розділів свідчить про системний і комплексний підхід авторки до вирішення проблеми вдосконалення методів ціноутворення на інноваційну та науково-технічну продукцію.

4. Новизна основних наукових положень, висновків, а також проведених наукових досліджень та одержаних результатів. Дисертаційне дослідження Климентової М.В. містить низку наукових положень, які розширюють теоретичне та практичне розуміння процесів ціноутворення на інноваційну та науково-технічну продукцію. На думку опонента, наукові результати здобувачки доцільно систематизувати за трьома основними напрямками: теоретичним, методичним та практичним.

До теоретичних результатів слід віднести уточнення економічної сутності категорій «ціна» та «ціна науково-технічної продукції», що дало змогу більш повно врахувати специфіку інноваційної діяльності, зокрема її орієнтацію на створення унікальної споживчої цінності, залежність від попиту, конкурентного середовища та техніко-економічних характеристик продукції. Важливим є також розвиток уявлень про функції та принципи ціноутворення з урахуванням особливостей інноваційної економіки та ролі науково-технічної продукції як результату інтелектуальної діяльності.

Методичні результати дисертації пов'язані з удосконаленням підходів до формування цін на інноваційну продукцію. Зокрема, заслуговує на увагу запропоноване обґрунтування доцільності застосування мінімаксного підходу до ціноутворення, який передбачає визначення діапазону цін між мінімально допустимим рівнем (на основі витрат) та максимально можливим (з урахуванням економічного ефекту та ринкових чинників). У роботі також удосконалено методичні підходи до визначення нижньої та верхньої меж ціни інноваційної продукції, що базуються відповідно на детальному аналізі витрат, маржинального доходу та ефекту масштабу, а також на врахуванні ринкових аналогів, витрат заміщення та вигоди споживача. Окремої уваги заслуговують розроблені методичні положення щодо ціноутворення на науково-дослідні роботи, включаючи підходи до оцінювання їх ефективності та формування цін як для бюджетного, так і госпдоговірною фінансування.

Практичні результати дисертаційного дослідження полягають у доведенні розроблених методичних підходів до рівня конкретних рекомендацій, придатних для використання в діяльності промислових підприємств, наукових установ та закладів вищої освіти. Зокрема, практичне значення мають запропоновані механізми формування цін на інноваційну продукцію, поетапні алгоритми управління цінами протягом життєвого циклу інновації, а також структурно-елементний підхід до ціноутворення на госпдоговірні НДР. Важливим підтвердженням практичної цінності результатів є їх апробація та впровадження у діяльність державних органів, підприємств і університетів, що підтверджується відповідними довідками та актами впровадження.

Наведені у дисертації положення, висновки та рекомендації характеризуються внутрішньою логічною узгодженістю, науковою обґрунтованістю та практичною спрямованістю, що свідчить про належний рівень виконаного дослідження та його значущість для розвитку економічної науки і практики ціноутворення в інноваційній сфері.

5. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Теоретичне значення одержаних у дисертаційній роботі результатів полягає у подальшому розвитку наукових уявлень щодо сутності та особливостей ціноутворення на інноваційну та науково-технічну продукцію. Зокрема, уточнення економічного змісту категорій «ціна» та «ціна науково-технічної продукції», розвиток підходів до визначення функцій і принципів ціноутворення, а також обґрунтування специфіки формування вартості інноваційного продукту сприяють поглибленню теоретико-методологічної бази економіки інноваційної діяльності.

Практичне значення отриманих результатів полягає у розробленні та доведенні до рівня конкретних рекомендацій методичних підходів до ціноутворення на інноваційну та науково-технічну продукцію, які можуть бути використані у діяльності промислових підприємств, наукових установ і закладів вищої освіти. Практичну цінність мають запропоновані механізми формування цін на основі мінімаксного підходу, алгоритми управління цінами протягом життєвого циклу інноваційної продукції, а також методичні рекомендації щодо визначення граничних рівнів цін.

Окреме прикладне значення мають розробки, спрямовані на вдосконалення ціноутворення на науково-дослідні роботи, зокрема структурно-елементний підхід до визначення вартості госпдоговірних НДР та рекомендації щодо встановлення цін на роботи з бюджетним фінансуванням. Їх використання

сприяє підвищенню прозорості розрахунків, обґрунтованості управлінських рішень та ефективності взаємодії між замовниками і виконавцями.

Практична значущість результатів дисертаційної роботи підтверджується їх впровадженням у діяльність державних органів управління, промислових підприємств та закладів вищої освіти, а також використанням у навчальному процесі при підготовці фахівців економічного профілю.

6. Повнота викладу основних наукових положень та висновків у опублікованих працях. Дисертаційна робота Климентової М.В. ґрунтується на широкому колі наукових публікацій (близько 30), які на досить високому рівні (фахові статті, монографії, зарубіжні публікації, матеріали міжнародних конференцій, включаючи СКОПУС-конференції) відображають основні положення та висновки дослідження. Особливо слід підкреслити, що результати опублікованих праць не лише відображають основні положення дисертації, але й демонструють їх практичне застосування, зокрема в підприємницькому середовищі України та навчальному процесі університетів. Це підтверджує не тільки наукову повноту матеріалу, а і його реальну користь для практики ціноутворення на інноваційну та науково-технічну продукцію. Опубліковані роботи здобувачки повністю відтворюють основні наукові результати дисертаційного дослідження, демонструють системність і завершеність дослідження та забезпечують належну презентацію результатів у науковому середовищі.

7. Академічна доброчесність. Поршень академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях, в яких висвітлено основні результати дослідження, не виявлено. Усі результати, які винесено здобувачкою на захист, отримані самостійно і містяться в наукових працях здобувачки. У роботах, опублікованих у співавторстві, використано тільки ті ідеї, положення та розрахунки, які є результатом самостійних наукових пошуків.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи загальний рівень виконання дисертаційної роботи Климентової М.В., її теоретичну обґрунтованість і практичну спрямованість, слід відзначити наявність окремих дискусійних положень і недоліків, що потребують уточнення або додаткового обґрунтування.

1. У дисертації наведено авторські визначення понять «ціна» (с.17) та «науково-технічна продукція» (с.26), однак у подальшому викладі вони часто використовуються як взаємозамінні. Це дещо знижує теоретичну визначеність дослідження, оскільки зазначені поняття мають відмінності за економічним змістом, стадіями створення та ринкової реалізації.

2. Авторка переконливо доводить доцільність використання мінімаксного підходу при ціноутворенні на інноваційну продукцію (с. 84-92), однак її твердження щодо його оптимальності для широкого спектра ринкових ситуацій потребує додаткової аргументації. Зокрема, недостатньо розкрито обмеження застосування цього підходу в умовах високо турбулентних ринків або при відсутності надійної інформаційної бази.

3. У роботі визнається значний вплив ризиків на формування цін інноваційної продукції (с. 164-169), проте механізм їх кількісного врахування в запропонованих моделях ціноутворення розкрито недостатньо повно. Це знижує можливість практичного застосування окремих рекомендацій у ситуаціях високої невизначеності.

4. Дисертанткою заявлено використання економіко-математичного моделювання, однак у роботі відсутня достатня формалізація окремих запропонованих підходів, зокрема у частині розрахунку меж цін або оцінювання ефекту від впровадження інноваційної продукції. Це ускладнює відтворення запропонованих рішень іншими дослідниками та практиками.

5. Запропонована система критеріїв ефективності науково-дослідних робіт є достатньо змістовною (табл.3.3), однак не в повній мірі визначено механізм їх агрегування та використання для прийняття управлінських рішень щодо ціноутворення. Залишається дискусійним питання вагомості окремих критеріїв та їх взаємного впливу.

6. Хоча в роботі наведено приклади впровадження результатів, більша увага могла бути приділена аналізу особливостей застосування запропонованих методів ціноутворення в різних галузях промисловості, що дозволило б підвищити універсальність і адаптивність розроблених рекомендацій.

7. У тексті дисертації трапляються окремі повтори, перевантажені формулювання та не завжди чітко структуровані виклади окремих положень, що дещо ускладнює сприйняття матеріалу.

Зазначені зауваження не мають принципового характеру, не знижують загальної наукової цінності дисертаційного дослідження та не впливають на обґрунтованість основних положень і висновків роботи. В цілому дисертація є завершеною науковою працею, виконаною на належному науковому рівні.

9. Загальний висновок. Дисертаційна робота Климентової Марії Віталіївни «Вдосконалення методів ціноутворення на інноваційну та науково-технічну продукцію підприємств і університетів», є комплексним та науково обґрунтованим дослідженням, що поєднує глибокий теоретичний аналіз, емпіричні дослідження та практичні розробки. Робота демонструє системність

викладу матеріалу, логічну послідовність дослідження та повноту розкриття теми.

Дисертаційне дослідження повністю відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44. Ураховуючи високий рівень наукової підготовки, актуальність теми, новизну, системність викладу матеріалу та практичне значення отриманих результатів, можна аргументовано визнати дисертаційну роботу Климентової Марії Віталіївни гідною здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри публічного
управління та адміністрування
національного університету
«Одеська політехніка»

Олександр БАЛАН

Підпис О. Балана засвідчую.
Учений секретар Вченої ради
Національного університету
«Одеська політехніка»

Лада ПРОКОПОВИЧ